

12/6

Mahdistväldet inför vetenskapen

MAHDISTVÄLDETS, Mahdians, uppkomst, gärningar och undergång hör till de starkaste inslagen av skräckromantik i imperialismens gyllene tid. I det av Egypten femtio år tidigare erövrade Sudan utbröt år 1881 ett uppror, lett av en lokal frälsare, mahdin — Muhammed Ahmed — som steg för steg gjorde sig till herre över landet. England, som år 1882 ockuperat Egypten, förde en tveksam och vacklande politik. Premiärministern Gladstone var benägen att i upproret se ett utslag av "äkta" och alltså vällovlig nationalitetskänsla — på samma sätt som han i Söderns utbrytning ur den amerikanska unionen tjugu år förut sett uppkomsten av en "ny nation" — men fann sig nödsakad att sända "hjälten bland hjältar", general Gordon, att utrymma de egyptiska garnisonerna i Sudan. Gordon stannade emellertid i Sudan och stupade vid Kartums erövring 1885; därmed blev mahdin och Sudan en världssensation. Under de följande åren nöjde sig Eng-

Gränsstrid i Sudan. En teckning ur *The Illustrated London News*, 1885.

land och Egypten med att försvara gränserna mot Sudan. De ständiga småstriderna, i krigskorrespondenser och flotta teckningar presenterade för allmänheten, höll Sudanfrågan levande i opinionen. Än mera skedde detta genom de skildringar av mahdistväldets ohygglighet som spreds av flyktingar från det bakom en ridå av dervischer isolerade väldet. Framför mig har jag en bok som utkom på svenska 1896; den heter "Eld och svärd i Sudan eller skräckväldet under mahdin och kalifen Abdullah" och innehåller sammandrag av pater Ohrwalders och Slatin paschas berättelser om deras fångenskap under Mahdian. De är ett inferno som här beskrives, ett inferno av godtycklighet, förtryck, grymhet och caesariska utsvävningar.

Vid denna tid blev Sudan ånyo världshistoria. General Kitchener började efter en serie diplomatiska demarcher återerövringen. År 1898 krossades dervischererna — eller "ansar", "profetens hjälpare", som de kallades i Sudan — i slaget vid Omdurman, och det egyptisk-engelska samväldet som varat ända fram till våra dagar upprättades. Vad som skett be-tecknades som en stor seger för framsteget och civilisationen. Var det så?

Nu föreligger den första vetenskapliga studien av Mahdian, efter forskningar i egyptiska och sudanesiska arkiv utarbetad av en lärare vid Londonuniversitetet: P M Holt, *The Mahdist State in the Sudan 1881—1898* (Oxford University Press). Författarens strävan att frigöra sig från traditionella föreställningar är uppenbar; om någon brist finnes i objektiviteten, beror den snarast på önskan att så långt möjligt göra mahdin och hans efterföljare kalifen Abdullah (från 1885) så full rättvisa som möjligt.

Den omedelbara anledningen till upproret var utan tvivel att Muhammed Ahmed (född 1848) lyckades bilda en puritansk muham-

nare utanför samma stad. De få trovärdiga uppgifter som finnes om de båda härskarna tyder också på att kalifen utvecklade sig till en tyrann av större mått och gemenare karaktär än mahdin.

HERBERT TINGSTEN

svårigheter som uppstått efter maktövertagandet var åtminstone till en del övervunna.

Men trots att Holt synes leta fram allt positivt om Mahdian kan han inte rubba intrycket av ett eländigt skräckvälde. Kalifen var lika kejsargalen som mahdin. Han förklarade att hans åtgärder var resultat av samråd med Gud, profeten Muhammed och mahdin; "profeten meddelade mig", heter det i ett betänkande, "att Gud gjort mig till ledare av hela världen och nu har lagt den i mina händer". Det var givet att en sådan man måste utvidga sitt välde, och större delen av hans regeringstid fylldes av krig mot de angränsande staterna, främst Etiopien och Egypten. Likriktningen av stammarna drevs med långt större hårdhet än under den egyptiska tiden, och ständiga uppror blev konsekvensen; kalifens stam blev en härskande klass. Hungersnöden berodde inte blott på missväxt, utan också på oordning och ineffektivitet. Godtyckligheten och grymheten var efter allt att döma så gränslösa som de framställs av Ohrwalder och Slatin pascha. Medan puritanska lagar utfärdades samlades unga flickor systematiskt för den i avskildhet levande kalifens konsumtion.

I uppslagsböcker påstås att Sudans befolkning under Mahdian sjönk från åtta till två miljoner. Det är här fråga om gissningar, anmärker Holt, någon tillförlitlig statistik finnes inte eller har i varje fall inte utnyttjats. Men allt talar för att detta skede var en fruktansvärd nedgångstid i jämförelse med både det föregående och det efterföljande och att i varje fall en betydande minskning av befolkningen ägde rum.

I vår tids Sudan omtalas mahdin med respekt som en föregångsman; hans son, död för kort tid sedan, hörde till det självständiga Sudans politiska ledare. Kalifen Abdullahs minne saknar däremot prestige. Det är helt naturligt; mahdin dog några månader efter Kartums erövring, kalifen besegrades tretton år se-

Mahdin.